

Center for Strategic Studies of the
Islamic Republic of Iran Army

Journal Of Army Strategic Research
Print ISSN:27834212
Volume 1, Issue 1
Fall 2022
P.P. 53-82

Strategic Scenarios for the Future War Theaters **IRI perspective 1404**

Aziz Nasir Zadeh¹ , Ali Farhadi ^{*2} ,Amir Houshang Khadem Daghigh³

Abstract

Because of counter-imperialism in nature, the specific geopolitical position in the region, advocating the poor people of world, maintaining independence policy and peaceful unclear plan, the I.R. of Iran is facing with numerous location and time based threats now and then. Therefore, the main aim of this study, Formulating strategic scenarios of future war theaters against of the I.R. Iran in the perspective of 1404.

done in six steps, The current study is an applied research, in term of aim, and is an exploratory study based on future study, in term of method, The statistical population is a guiding group (10 persons) and an expertise group (6 persons) that have cooperated in formulating scenarios. After identifying and clarifying the key factors and motivators with the most importance and uncertainty (deterrence, intelligence power of enemy, regional chaos), 4 scenarios were developed, including vicarious, integrative, unstabilizing, and strategic control war theater scenario

Keywords: Scenario, future war theater, vicarious war, integrative war, unstabilizing war, strategic control War Theater

Citation: Nasir Zadeh, Aziz ,Farhadi, Ali ,Khadem Daghigh, Amir Houshang (2022). Strategic Scenarios for the Future War Theaters IRI perspective 1404. Journal Of Army Strategic Research, 1 (1), 53-82.

---

1. Ph.D. Passive Defense. Supreme National Defense University. Tehran.Iran.

2. Ph.D. Management at Allameh-e-Tabatabaie University. Tehran.Iran.

Ali_farhadi92@yahoo.com

3. Ph.D. Management .Supreme National Defense University. Tehran.Iran.

Received: 2022/05/05

Article Type : Research - based

Accepted: 2022/08/30

سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴

عزیز نصیرزاده^۱، علی فرهادی^{۲*}، امیر هوشنگ خادم دقیق^۳

چکیده

جمهوری اسلامی ایران به دلیل ماهیت ضد استکباری، موقعیت خاص ژئوپولیتیکی در منطقه، حمایت از مستضعفین جهان و حفظ سیاست استقلال خواهی و همچنین برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای خود، به‌طور طبیعی در معرض تهدیدهای زمانی و مکانی گوناگونی قرار داشته و این روند برای این کشور ادامه‌دار خواهد بود؛ از همین رو، هدف اصلی تحقیق، تبیین سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده علیه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ می‌باشد.

پژوهش حاضر از لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی و از نظر روش جزء تحقیقات اکتشافی آینده پژوهانه است که به روش سناریونویسی در شش گام انجام شده است. جامعه آماری تحقیق، یک گروه راهبری به استعداد ۱۰ نفر و یک گروه کارشناسی به استعداد ۶ نفر در تدوین سناریوها همکاری نموده‌اند و پس از شناسایی عوامل کلیدی و پیشران‌ها و مشخص شدن عامل‌های کلیدی دارای بیشترین اهمیت و عدم قطعیت (بازدارندگی، قدرت هوشمند دشمن و هرج و مرج منطقه‌ای (تحولات منطقه‌ای))، چهار سناریو شامل سناریو صحنه جنگ نیابتی، سناریو صحنه جنگ تلفیقی، سناریو صحنه جنگ بی‌ثبات‌سازی، سناریو صحنه جنگ مهار راهبردی تدوین گردید.

واژگان کلیدی: سناریو، صحنه‌های جنگ آینده، جنگ نیابتی، جنگ تلفیقی، بی‌ثبات‌سازی

و مهار راهبردی

استناد: نصیرزاده، عزیز؛ فرهادی، علی؛ خادم دقیق، امیر هوشنگ (۱۴۰۱). سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴؛ فصلنامه پژوهش‌های راهبردی ارتش (۱) (۱۱): ۵۳-۸۲.

۱. دانش‌آموخته دکتری، پدافند غیرعامل، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.

۲. دانش‌آموخته دکتری، مدیریت، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

Ali_farhadi92@yahoo.com

۳. دانش‌آموخته دکتری، امنیت ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۱۵

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۰۸

مقدمه

فکر کردن درباره آینده و حوادث آن تاریخی طولانی دارد. در گذشته از یک آینده صحبت می‌شد ولی امروز در مورد آینده‌های چندگانه صحبت می‌شود. معرفی تفکر چند آینده‌ای، گامی کلیدی در ارتقای فرهنگ سازمانی به سمت رویکردی انعطاف پذیرتر و انطباق پذیرتر نسبت به آینده است (منزوی، ۱۳۹۱: ۶۸۷). امام خمینی (ره) نیز برای فکر کردن و برنامه‌ریزی در زمان صلح اهمیت ویژه‌ای قائل بودند. ایشان در این زمینه فرموده‌اند: «... در هنگام نبرد مجال پرداختن به همه جهات قوت‌ها و ضعف‌ها و طرح‌ها و برنامه‌ها و در حقیقت ترسیم راهبرد دفاع همه‌جانبه نبوده است ولی در شرایط عادی باید با سعه‌صدر و به‌دوراز حب و بغض‌ها به این مسائل پرداخت و از همه‌ی اندوخته‌ها، تجربه‌ها و استعدادها و طرح‌ها استفاده نمود» (صحیفه نور، ۱۳۸۲: ۱۹).

مقام معظم رهبری و فرماندهی معزز کل قوا هم فرموده‌اند: «... این آینده را ترسیم کنید نه مطابق جهت ترسیم‌شده‌ی غربی‌ها، جهت حرکت را خودمان تعیین کنیم...» (دیدار با نخبگان علمی کشور در مورخه ۱۳۸۸/۸/۶).

تلاش برای ساختن آینده مطلوب جزء دغدغه‌های دائمی انسان‌های متفکر است، اما این امر به سهولت امکان پذیر نیست، زیرا تاریخ همواره تکرار نمی‌شود و تلاش انسان برای ساختن بنای آینده بر اساس نقشه راهی که پیشینیان پیموده‌اند، لزوماً نمی‌تواند چاره ساز باشد. در دنیای پیچیده و غیرقابل پیش‌بینی کنونی، سازمان‌ها با مشکلات فزاینده‌ای جهت ماندگاری و رشد خود مواجه هستند. پرداختن به امور غیرقطعی و متناقض از جمله مهم‌ترین وظایف مدیران است. در ارتباط با آینده (به‌ویژه صحنه‌های جنگ آینده) همیشه ابهام و عدم قطعیت وجود دارد، چون تمام دانش انسان درباره گذشته است در حالی که تصمیم‌های وی به آینده مربوط می‌شود (منزوی، ۱۳۸۹: ۷).

اگرچه آینده؛ در خصوص صحنه‌های جنگ به دلیل رشد و توسعه سریع فناوری‌های سخت (تجهیزات و فناوری‌ها) و نرم (دکترین، راهبرد، عملیات، تاکتیک‌ها، تکنیک‌ها و ...) غیرقابل شناخت است، اما انسان به کمک دانش و اقدام‌های هوشمندانه خود می‌تواند سهمی در شکل بخشیدن به آینده داشته باشد. به بیان دیگر، آینده را نمی‌توان پیش‌بینی کرد بلکه باید آن را ساخت. مطالعات آینده دربرگیرنده مجموعه تلاش‌های فکری سازمان یافته مبتنی بر روش‌های علمی به‌منظور کشف و درک آینده است (مردوخی، ۱۳۹۵: ۲۳۶).

مطالعه درباره آینده و تلاش برای پیش‌بینی آن، روندها و ویژگی‌های نوظهور و در ادامه ساختن آینده از ویژگی‌های اصلی برنامه‌ریزی‌های راهبردی در حوزه‌های مختلف دانش بشری به شمار می‌رود و ضرورت پژوهش درباره آینده و شناخت جهان پیشرو با پیشرفت جوامع اهمیت

بیشتری می‌یابد. شناخت آینده و اقدام به‌موقع رمز موفقیت در عرصه تصمیم‌گیری راهبردی به شمار می‌آید. جنگ‌های آینده به‌طور فزاینده‌ای قالب ناهمگون و ناهمتر از خواهند داشت و قوانین قراردادی در آن‌ها به‌صورت گسترده‌ای نقض خواهد شد. عملیات نظامی سنتی با شناخت دقیق تجهیزات، سامانه‌ها، دکترین و تاکتیک‌ها شناخته می‌شد، ولی در حال حاضر با عدم قطعیت، ناسازگاری عوامل و وجود گزینه‌های متعدد معنا می‌یابد (تولک^۱، ۲۰۱۲: ۴۳؛ هرمن^۲ و همکاران، ۲۰۰۹: ۵). در گذشته، قدرت رزمی صرفاً در حوزه فیزیکی^۳ ارزیابی می‌شد ولی با ظهور حوزه‌های جدید در جنگ‌ها مانند اطلاعات و شناخت^۴، پیچیدگی و ابهام آن‌ها افزایش خواهد یافت (پرلا و همکاران، ۲۰۴۴: ۳۶؛ آلبرتس^۵ و همکاران، ۲۰۰۱: ۱۴ - ۱۲).

حضور بازیگران غیردولتی در صحنه‌های جنگ، حمایت و پشتیبانی بازیگران دولتی از آن‌ها، تلاش این بازیگران برای ایجاد هویت و همچنین تحولات فناوری، گسترده شدن تجهیزات مدرن و کنترل از راه دور و شکل‌گیری قدرت‌های هوشمند، گسترده شدن جنگ‌های نیابتی، سوق یافتن جنگ‌ها به درون شهرها و طولانی شدن جنگ، به‌ویژه شکل‌گیری گروه‌های افراطی در منطقه (عراق، سوریه، یمن و ...) و حمایت دشمنان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای جمهوری اسلامی از گروه‌های افراطی علیه جمهوری اسلامی ایران و منافع ملی ما، در کنار دشمنی برخی از همسایگان و قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای و تشکیل ائتلاف‌های آشکار و پنهان علیه جمهوری اسلامی ایران و منافع ملی ما در سطح منطقه، حاکی از تغییر ماهیت جنگ‌ها و تنوع سناریوهای دشمن در مقابله با کشورهای هدف و از جمله کشورهای مستقل و عدالت خواه مثل جمهوری اسلامی ایران می‌باشد؛ بنابراین ماهیت جنگ‌ها نیز دستخوش تغییراتی است که همگام با انقلاب در مسائل نظامی، دوره‌ی انتقالی را به‌سوی مفاهیم نظری جدید طی می‌کند. برخلاف جنگ‌های دهه‌های گذشته که بر پایه‌ی مقابله محوری، اعمال خسارت و انهدام، فرسایشی و توأم با تکیه بر استفاده از ابزارهای بسیار گران بود؛ جنگ‌های آینده به‌سوی جنگ‌های هوشمند و نیابتی و نهایتاً تکیه بر استفاده از زیرساخت‌های نرم در ابزارها و جنگ افزارهای نظامی دارد.

بدیهی است که جلوگیری از دستیابی دشمن به اهداف خود، با اتکاء به سناریوهای جنگ‌های کلاسیک و مرسوم و عدم پیش‌بینی و آینده‌نگری تحولات این حوزه، جوابگوی نیازهای اساسی برای حصول به اهداف و آرمان‌های عالی و تحقق چشم‌انداز ۱۴۰۴ نخواهد بود و تبیین سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ‌های آینده، چالشی است که دغدغه‌ی اصلی فرماندهان

^۱ Tolk

^۲ Herman

^۳ مکانی است که نیروهای نظامی تلاش دارند تا در شرایط آن تأثیر بگذارند.

^۴ Cognitive domain

^۵ Alberts

نظامی و بسیاری از پژوهشگران عرصه‌ی نظامی را به خود اختصاص داده است. این که در آینده صحنه‌های جنگ چگونه خواهد بود، مسئله‌ای است که بسیاری از فرماندهان و متفکران را به تفکر واداشته تا بتوانند شمای روشنی از آنچه را که احتمالاً در آتیه رخ خواهد داد، به تصویر بکشند.

در همین راستا یکی از دغدغه‌های مهم و اساسی جمهوری اسلامی ایران جلوگیری از غافلگیری، رصد، شناسایی، پیش‌بینی و ارزیابی تهدیدهای متعددی است که از سوی قدرت‌های استکباری و دشمنان منطقه‌ای و گروه‌های افراطی متوجه میهن عزیزمان می‌باشد. اقدام انفعالی و عدم برنامه‌ریزی برای آینده و آینده پژوهی در این حوزه بسیار خطرناک و غیرمنطقی می‌باشد و باعث عقب ماندن از دشمنان و رقبا می‌گردد.

با نگرش به مطالب عنوان شده، مسئله اصلی تحقیق ناشناخته بودن سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده علیه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ می‌باشد. بنابراین، این مقاله به دنبال کشف و استخراج مهم‌ترین عوامل کلیدی و پیشران‌ها، تعیین منطق سناریوها و در نهایت تدوین سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده علیه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ می‌باشد.

سناریوها^۱ تصاویری از آینده‌های محتمل هستند که از اطلاعات مربوط به احتمالات و روندهای متنوع، تصاویری باورپذیر و سازگار از آینده ایجاد می‌کنند. (خوش دهان، ۱۳۸۸: ۸) شناسایی عوامل کلیدی و پیشران‌ها و روندهای آینده، دغدغه‌ی اغلب دولت‌ها و مراکز تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری راهبردی محسوب می‌شود. (بوشهری و همکاران، ۱۳۸۷: ۳) سناریو مجموعه‌ای متشکل از توصیف وضع آینده و تسلسل رویدادهایی است که به گذار از وضع کنونی به وضع آینده می‌انجامد (مردوخ، ۱۳۹۲: ۲۳۴). تکنیک سناریو نویسی به طور موثری برای آینده دور سازمان‌ها کاربرد دارد. (ستاریخواه، ۱۳۹۳: ۸۰) و بر مبنای روش شوارتز سناریوها در هشت گام؛ شناسایی موضوع یا تصمیم اصلی، شناسایی نیروهای کلیدی و نیروهای پیشران، طبقه بندی بر اساس اهمیت و عدم قطعیت، انتخاب منطق سناریوها و پربار کردن سناریوها یا همان داستان‌سرایی انجام می‌پذیرد.

ممکن است تهاجم‌ها در آینده، این چنین صریح و رو باز و سهل‌الدفع نباشد و ممکن است پیچیده‌تر باشد و لذا پیچیدگی و ایمان قوی لازم است. من عرض می‌کنم دفاع از اسلام در دوران نبی اکرم (ص) آسان‌تر از دفاع از اسلام در دوران امیرالمؤمنین (ع) بود. چون این قضیه پیچیده‌تر بود و چنین چیزی در آینده ممکن است. زیرا استکبار جهانی، ابزارهای گوناگونی را در اختیار دارد (فرمایشات مقام معظم رهبری در سال ۱۳۶۹).

^۱ Scenario

جنگ یکی از دیرپاترین پدیده‌های جامعه انسانی است و از دیرباز تاکنون جامعه‌ای را نمی‌توان یافت که به گونه‌ای درگیر جنگ نبوده باشد. این پدیده برای بشر دو رویه داشته است، تلخی‌ها و شیرینی‌ها، زهر و پاد زهرها. همه جنگ‌ها در طول تاریخ بشر دارای وجوه مشابه و تمایز بسیاری بوده‌اند. بخش زیادی از باور نظامیان در جنگ و صلح متأثر از نظرات و اندیشه‌هایی در خصوص ماهیت و ویژگی‌های جنگ است که توسط اندیشمندان معروفی نظیر سان تزو، کلازویتس و ... عنوان شده است. به رغم تلاش برای پرهیز از جنگ، جنگ صدمات بسیاری را به بشر وارد ساخته است. جنگ‌های جهانی اول و دوم قرن بیستم را می‌توان نقطه عطفی در تاریخ جنگ‌ها دانست. جنگ پدیده در حال تکامل است که ابعاد و حالات گوناگون داشته و دوره‌های تکاملی متنوعی را طی نموده است. شناخت دقیق پدیده جنگ نیازمند شناخت فراگیر مفاهیم آن نظیر اهداف، علل و به‌ویژه رویکرد کنش‌گران جنگ است. با گذر زمان نیاز به بازنگری در انگاره‌های قدیمی مربوط به جنگ و باز شکافی آن ضرورت می‌یابد. (حیدری، ۱۳۸۶: ۱۱)

جنگ‌ها بر اساس هدف، به جنگ عادلانه و غیرعادلانه؛ بر مبنای مقیاس‌های جغرافیایی، به جنگ‌های محلی، منطقه‌ای، فرامنطقه‌ای و جهانی (عمومی)؛ با توجه به انضباط و راهکنش، به جنگ‌های منظم، کلاسیک و نامنظم (چریکی)؛ بر اساس سطح جغرافیایی، به جنگ‌های دریایی، هوایی و زمینی؛ بر اساس قلمرو، به جنگ‌های داخلی و خارجی تقسیم می‌شوند. با توجه به تعاریف فوق‌الذکر اگر بخواهیم یک تعریف جامع و مانع از جنگ ارائه بدهیم، می‌توان گفت: جنگ عبارت است از برخورد مسلحانه بین دو یا چند کشور. از منظر نگاه به آینده می‌توان جنگ را برخورد خشونت‌آمیز و مسلحانه دو یا چند گروه یا کشور برای تصاحب منافع بیشتر در آینده دانست. (طلوعی، ۱۳۷۵: ۳۸۸)

جنگ به عنوان ابزاری برای گسترش حکومت و تسلط بر دیگران امر ناپسندی است، اما برای نجات مردم از دست ظالمان و برقراری صلح واقعی و از بین بردن عوامل جنگ افروزی، کارناپسندی نیست.

قرآن کریم در باب آمادگی برای جنگ می‌فرماید: و هر چه در توان دارید از نیرو و اسب‌های آماده بسیج کنید، تا با این [تدارکات]، دشمن خدا و دشمن خودتان و [دشمنان] دیگری را جز ایشان که شما نمی‌شناسیدشان و خدا آنان را می‌شناسد بترسانید. و هر چیزی در راه خدا خرج کنید پاداشش به خود شما بازگردانیده می‌شود و بر شما ستم نخواهد رفت (قرآن کریم: سوره مبارکه انفال، آیه: ۶۰). در راه خدا با کسانی که با شما می‌جنگند نبرد کنید و از حد تجاوز ننمایید که خداوند تجاوزکاران را دوست نمی‌دارد (قرآن کریم: سوره مبارکه بقره، آیه: ۱۹۰). در اسلام هدف نهایی از جنگ و قتال، از بین رفتن فتنه‌ها است هرگاه که دیگران برای

مسلمانان فتنه‌نازاند و جنگ نکنند (حال چه مسلمان شوند یا نه). دیگر جنگ و قتالی نیست. قرآن کریم در این باره می‌فرماید: و با آن‌ها پیکار کنید! تا فتنه‌ای باقی نماند و دین، مخصوص خدا گردد. پس اگر (از روش نادرست خود) دست برداشتند، (مزاحم آن‌ها نشوید! زیرا) تعدی جز بر ستمکاران روا نیست (قرآن کریم: سوره مبارکه بقره، آیه: ۱۹۳). حفظ آمادگی رزمی برای جنگ آنقدر مهم است که امیرالمؤمنین علی (ع) می‌فرماید: برای جنگ آماده شوید و ساز و برگ نبرد را مهیا دارید که آتش کارزار افروخته شده و شعله آن بالا گرفته است. (نهج‌البلاغه، خطبه ۲۶: فراز ۵)

یکی از عوامل مهم و اثرگذار در جنگ‌های آینده، تفاوت در مفهوم زمان و مدت‌صحنه‌های جنگ آینده است. در رابطه با مدت جنگ‌ها چنین بیان می‌شود که در قرن هجدهم، جنگ‌ها به طور متوسط سه تا هفت سال طول می‌کشید، اما این رقم از سال ۱۹۴۵ به بعد به شش تا هفت سال افزایش یافته و هم‌اکنون جنگ‌های بسیاری نیز وجود دارند که برای بیش از دو دهه ادامه یافتند. (حیدری، ۱۳۸۳: ۵۹)

مطالعات آینده‌پژوهی نشان می‌دهد یکی از بهترین روش‌های درک مسائل آینده و ترسیم تصویری شفاف از آینده، شناسایی و تحلیل روندهای جهانی، منطقه‌ای و ملی است. باید تأکید کرد که امور امنیتی و نظامی در جهان هم به‌شدت متأثر از روندهای کلان بین‌المللی، ملی، بخشی و حتی سازمانی هستند. این روندها با خود پیشران‌هایی برای تغییر و حرکت امور دفاعی و نظامی ایجاد می‌کنند که به کمک آن‌ها بهتر می‌توان به تحلیل سیاست‌ها، تصمیمات و اقدامات کشورهای مختلف در این عرصه پرداخت. از جمله مهم‌ترین این روندها می‌توان کلان روندهای شامل؛ جهانی شدن، رشد مردم‌سالاری (دموکراسی) در جهان، توسعه علوم و فناوری، شکل‌گیری عصر اطلاعات و دانش، توسعه اقتصادی جهان، رشد صلح‌طلبی و اعتدال‌گرایی، بهبود و بهینه‌سازی سامانه‌ها و توسعه فناوری.

روندهای فوق، همراه با خود، پیشران‌هایی برای تغییر و تحول در بخش دفاع کشورهای مختلف ایجاد کرده‌اند. سطح، اهمیت و تأثیرگذاری این پیشران‌ها در کشورهای مختلف یکسان نیست. هر کشور متناسب با سطح پیشرفت و توسعه یافتگی خود (بلوغ اجتماعی، اقتصادی و سیاسی) و تهدیدهای امنیتی و دفاعی پیش رو، ممکن است به یک یا چند مورد خاص از این پیشران‌ها توجه بیشتری نماید.

مهم‌ترین پیشران‌های بنیادین شامل؛ محدود سازی و تلاش برای حذف به‌کارگیری تسلیحات کشتار جمعی، کاهش تلفات نیروی انسانی خودی و دشمن، تأثیرگذاری سریع و کاهش زمان و هزینه‌های درگیری نظامی، بهینه‌سازی سامانه‌های دفاعی، عقلایی سازی بودجه‌های نظامی، بهره‌مندی از ائتلاف‌های نظامی و ناهمگونی نظامی می‌باشد که به نظر می‌رسد مجموعه‌ی این

پیشران‌ها، روند حرکت جهانی امور دفاعی و نظامی در ۱۰ تا ۱۵ سال آینده را رقم بزند. اسناد چشم‌انداز و راهبردهای توسعه بخش دفاع کشورهای مختلف نیز مؤید همین موضوع است. (منزوی، ۱۳۸۸: ۴۹).

پیشینه

احمدی‌مقدم (۱۳۸۶) در مطالعه‌ای با عنوان «استراتژی نیروی مقاومت بسیج در جنگ آینده» به این نتیجه رسیده که سناریوهای چهارگانه؛ جنگ سرد^۱، بمباران راهبردی، اشغال نظامی محدود و اشغال نظامی گسترده (جنگ تمام‌عیار) بر علیه ج.ا.ا. متصور می‌باشد. الله کرم و همکاران (۱۳۸۶) در مطالعه‌ای با عنوان «مطالعه فضای جغرافیایی و ظرفیت‌های غیر حاکمیتی ج.ا. ایران و چگونگی بهره‌برداری احتمالی توسط تهدید کننده آتی و بهره‌برداری آن فضا و ظرفیت‌های غیر حاکمیتی توسط جمهوری اسلامی ایران» سناریوهای اقدام ضربت نظامی آمریکا علیه ج.ا. ایران، اشغال محدود (خوزستان؛ هرمزگان و بوشهر) توسط آمریکا و عدم امکان اشغال گسترده ج.ا. ایران توسط آمریکا را مطرح نموده است. کارگروه تحقیقاتی در موسسه آموزشی تحقیقاتی صنایع دفاعی (ستاری خواه و همکاران، ۱۳۸۹) در مطالعه ای با عنوان «قدرت یکپارچه امنیت ملی در محور دفاع هوفضایی» چهار سناریو برای افق ۱۳۹۴ به بعد را شامل؛ سناریوی تهاجم هوفضایی آمریکا علیه منابع حیاتی و حساس، سناریوی جنگ سایبری، سناریوی تخریب محیط‌زیستی هارپ و سناریوی تلفیقی تبیین نموده است.

حیدری (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای با عنوان «تدوین سناریوی صحنه عملیات مقابله با تهاجم آمریکا در مناطق مأموریتی آجا به تفکیک هر منطقه با به‌کارگیری سامانه‌های مختلف آجا در کلیه سطوح و لایه‌های مختلف عملیاتی» ویژگی‌های بارز صحنه‌های عملیاتی جنگ آینده ج.ا. ایران و آمریکا را تبیین نموده است.

پژوهشی با عنوان «روندهای جهانی ۲۰۳۰؛ جهان‌های بدیل^۲» توسط «شورای اطلاعات ملی آمریکا^۳» اجرا شده است که چهار سناریو موتورهای خاموش، گسترش، جینی یا جهان تضادها و دنیای فارغ از دولت در آن ارائه شده است.

پژوهشی با عنوان «مواجهه با ایران: تقابل، مهار و یا درگیری» توسط اندیشگاه رند در سال ۲۰۰۷ منتشر شده است. این سند، نگاه جامعی به موضوع رو در رویی با ایران دارد. سلسله گزارش‌هایی نیز در خصوص موضوع مورد مطالعه انجام شده که عناوین آن به شرح جدول زیر به تلخیص اشاره شده است.

¹ Cold war

² Global Trends – 2030, Alternative Worlds

³ NIC

جدول ۱: پیشینه تحقیق

عنوان گزارش	سال	سازمان منتشر کننده
رژیم صهیونیستی، ایران و جنگ هسته‌ای	۱۹۹۶	UCLA International & Foreign Affairs
تمام جنگ های ممکن تا سال ۲۰۲۵	۲۰۰۰	Institute For National Strategic Studies
بازداشتن و ارباب ایران	۲۰۰۳	Naval War College Review
حمله رژیم صهیونیستی به اوسیراک: مدلی برای حمله‌های پیشگیرانه آینده	۲۰۰۴	Naval Postgraduate School (USA)
دلایل اصلی هدف بودن ایران در جنگ آینده	۲۰۰۴	Energy Bulletin
جنگ با ایران یا جنگ با حقایق؟	۲۰۰۵	Foreign Service Journal
آماده شدن برای ایران هسته‌ای	۲۰۰۵	Strategic Studies Institute (USA)
ادراک‌ها و راه کارهای عملی درباره ایران	۲۰۰۵	Military Review
پایان تابستان دیپلماسی و ارزیابی گزینه‌ی نظامی آمریکا در برابر ایران	۲۰۰۶	The Century Foundation (USA)
طرح ب برای پرشیا	۲۰۰۶	Kennedy School Of Government
اوسیراک و ارزیابی توانایی‌های رژیم صهیونیستی برای از بین بردن مراکز هسته‌ای ایران	۲۰۰۶	Massachusetts Institute Of Technology
چرا عراق و اکنون ایران	۲۰۰۶	Online Journal
روز اول جنگ با ایران	۲۰۰۶	Rense.Com
حمله آمریکا و رژیم صهیونیستی به ایران: تحلیل گمانه زنانه	۲۰۰۷	Center For Strategic And International Studies
بازی جنگ ایران	۲۰۰۷	The Atlantic Monthly War Game
مداخله نظامی در ایران: چرا و چگونه	۲۰۰۷	The Institute Of Land Warfare (USA)
موضوع بمباران ایران	۲۰۰۷	Commentary Journal
سروکار داشتن با ایران: تقابل، مهار و یا درگیری	۲۰۰۷	Rand- National Security Research Division
ایران و آمریکا: جنگ هیبریدی	۲۰۰۷	Nordland University, Norway
جنگ راه حل نیست	۲۰۰۷	PSR(Physicians For Social Responsibility) Security Program
آیا حمله‌ی هوایی کارساز خواهد بود؟	۲۰۰۷	Oxford Research Group
جنگ با ایران	۲۰۰۷	Dave And The Stalemate

عنوان گزارش	سال	سازمان منتشر کننده
ایران، رژیم صهیونیستی و جنگ هسته‌ای	۲۰۰۷	Center For Strategic And International Studies
مهار و تقابل	۲۰۰۷	The Center For American Progress
آمریکا مشغول تولید جنگ با ایران	۲۰۰۷	Australian Rationalist Journal
برنامه‌های هسته‌ای ایران و شمارش معکوس برای تقابل نظامی	۲۰۰۷	Iranian Studies Unit, Center For Strategic Studies-University Of Jordan
جنگ نیابتی ایران با آمریکا	۲۰۰۷	The Claremont Institute
جنگ با ایران: ملزومات و واکنش‌ها	۲۰۰۸	Middle East Policy Council's
پیامدهای حمله به ایران	۲۰۰۸	Swedish Defense Research Agency
حمله‌ی نظامی به ایران	۲۰۰۸	Center For Global Affairs (New York University)
متوقف کردن ایران: چرا گزینه نظامی همچنان مطرح است	۲۰۰۸	Commentary Journal
تقابل احتمالی غرب در برابر ایران	۲۰۰۸	Daan De Wit- Deep Journal
تهدید ایران: چرا جنگ کارساز نخواهد بود	۲۰۰۸	TRANSCEND - A Network For Peace And Development
توقف در برنامه‌های هسته‌ای ایران: گزینه نظامی	۲۰۰۸	The Washington Institute For Near East Policy
تهدید حمله هسته‌ای رژیم صهیونیستی به ایران بسیار جدی است	۲۰۰۸	Weekly Worker
از بین بردن امنیت: حماقت حمله به ایران	۲۰۰۸	Http://www.Destroyingsecurity.Org/
پروژه کیش و مات، دیوید میلیبند و طرح سری حمله به ایران	۲۰۰۸	Warofthewords.Co.Uk
بمباران ایران و یا زندگی با بمب‌های ایران؟	۲۰۰۸	The Transatlantic Institute

با بررسی پیشینه‌های این مطالعه و جمع بندی نتایج آن، صحنه‌های جنگ آینده ج.ا. ایران شامل؛ جنگ سرد، حمله نظامی (بمباران راهبردی، اشغال نظامی محدود و اشغال نظامی گسترده یا جنگ تمام‌عیار)، هوشمند (تهاجم هوافضایی، جنگ سایبری و تخریب محیط‌زیستی یا هارپ)، طرح‌های موتور خاموش، گسترش، جهان چند قطبی یا جهان تضادها و دنیای فارغ از دولت، گروه‌های تروریستی، براندازی، جنگ قبیله‌ای و مذهبی، جنگ هیبریدی، جنگ اقتصادی، جنگ نیابتی و جنگ ناهمگون دریایی خواهد بود.

روش شناسی

این تحقیق از نظر هدف از نوع تحقیقات کاربردی است و از نظر ماهیت و روش جزء تحقیقات توصیفی با رویکرد آینده نگارانه می‌باشد که با الهام از روش سناریو نویسی شوارتز درشش گام نگاشته شده است و برای کمی سازی مراحل سناریو نویسی نیز از روش ابداعی خوش دهان (۱۳۸۸) و ستاری خواه (۱۳۹۳) استفاده شده و همچنین در این پژوهش ترکیبی از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی جهت گردآوری اطلاعات استفاده شده است.

بررسی کتابخانه‌ای با مطالعه و فیش برداری از کتب و مقالات موجود انجام شده است. در روش میدانی برگزاری جلسات خبرگی به روش گروه‌های کانونی استفاده شده است.

جامعه آماری تحقیق تعداد ۱۶ نفر از خبرگان حوزه مربوطه بودند که به روش هدفمند شناسایی گردیدند و همچنین در پژوهش حاضر به منظور افزایش روایی پژوهش سعی شده تا از مشارکت کنندگانی استفاده شود که در حوزه‌ی مطالعه صاحب تخصص بوده و از انگیزه و تمایل کافی برخوردار باشند.

در پژوهش حاضر برای افزایش پایایی تحقیق، از یک گروه کارشناسی شش نفره و یک گروه راهبری ۱۰ نفره استفاده شده و با استاندارد سازی رویه‌های پژوهش، پایایی تحقیق تأمین شده است.

یافته ها

گام اول شناسایی موضوع اصلی سناریونویسی: در گام اول مدیر سناریو نگاری و اعضای کارگروه کارشناسی با نگاه درون به بیرون، اقدام به مطالعه اسناد بالادستی و فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و نظرسنجی از خبرگان پرداختند تا صحنه‌های جنگ منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای آینده علیه ج.ا. ایران در افق ۱۴۰۴ را شناسایی نمایند. تحلیل محتوای فرمایشات معظم‌له و هشدارهای ایشان و همچنین بروز و ظهور شواهد و قرائنی از جمله سفر اخیر ترامپ به عربستان سعودی و اقدامات جنجالی ترامپ در برخورد با مهاجران مسلمان و سخنرانی‌های متعدد ترامپ و وزیر امور خارجه آن کشور علیه جمهوری اسلامی و همچنین عقد قرارداد فروش سنگین تجهیزات نظامی به کشورهای منطقه و اقدامات و تهدیدهای متعدد ترامپ و همچنین مصوبات متعدد ضد ایرانی کنگره و سنای آمریکا حاکی از عصبانیت آن کشور می‌باشد و لذا انگیزه آنان برای ضربه زدن به جمهوری اسلامی ایران از گذشته بیشتر شده است و وقوع جنگ (از نوع نرم و سخت و یا هوشمند) محتمل می‌باشد و اندیشکده‌های آنان مستمراً سناریوهای مختلفی برای ضربه زدن به جمهوری اسلامی ایران تدارک دیده و خود را برای اجرای این سناریوها آماده می‌نمایند.

بنابراین با توجه به اطلاعات به دست آمده ماهیت جنگ های آینده می تواند نرم، سخت و یا هوشمند باشد. محیط فیزیکی آن زمینی، دریایی، هوفضایی، فضای مجازی، ادراکی - شناختی و تلفیقی خواهد بود و حوزه اثرگذاری آن نظامی، اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، اطلاعاتی و سیاسی خواهد بود.

گام دوم مشخص کردن عوامل کلیدی: اعضای کارگروه سناریو نویسی (کارشناسی) طی برگزاری جلسات متعدد، تعداد ۴۶ عامل کلیدی موضوع تحقیق را با اجماع نظر و بر اساس مطالعات اکتشافی انجام شده و مبانی نظری و ادبیات تحقیق، با تأکید بر رویکرد آینده شناسانه تعیین کردند. با توجه به اینکه تعداد زیاد عوامل کلیدی مشکلاتی را در دستیابی به نتایج با اعتبار و روایی بالا در اثر ارزیابی و امتیاز دهی غیر واقعی احتمالی از سوی اعضای کارگروه‌های سناریونویسی (کارشناسی و راهبردی) پروژه در فرایند سناریونگاری در پی دارد، لذا تعداد عوامل کلیدی، با تعدیل و تلفیق آن‌ها به نه عامل کاهش پیدا نمود؛ به طوری که هر یک از آن‌ها (عامل کلیدی جامع و تلفیقی) از لحاظ محتوایی، نقش و کارکرد پوشش لازم برای عوامل کلیدی زیر مجموعه‌ی خود را داشته باشند.

جدول ۲: تلفیق و تعیین مهم‌ترین عوامل کلیدی

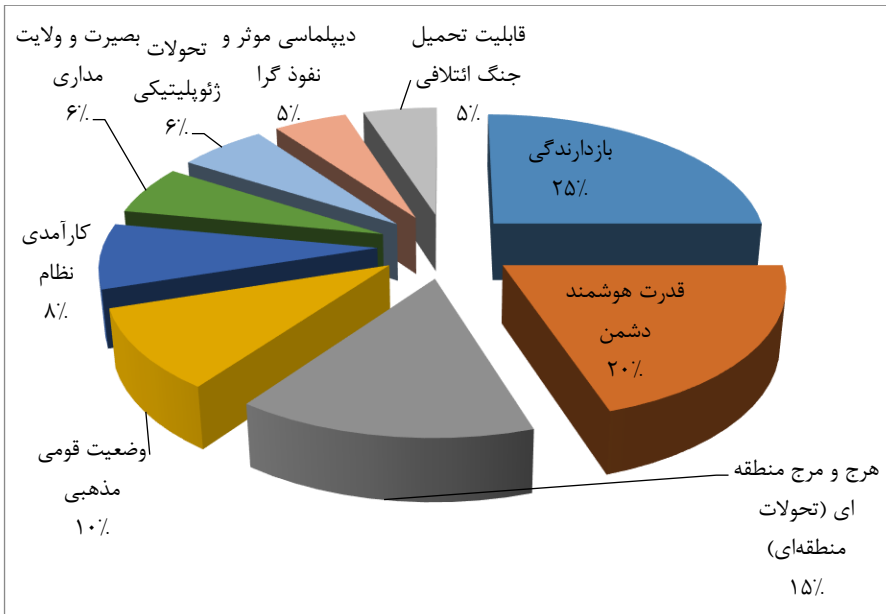
ردیف	عوامل کلیدی اولیه	عوامل کلیدی نهایی
۱	توان دفاعی همه جانبه مردمی - توان رزمی نیروهای مسلح - محور مقاومت - نوع روابط با کشورهای همسایه - اشراف اطلاعاتی	بازدارندگی
۲	وضعیت اقتصادی دشمن - توان رزم دشمن - تبلیغات دشمن (ایران هراسی) - هزینه جنگ مستقیم	قابلیت تحمل جنگ ائتلافی
۳	ائتلاف جهانی - سازمان‌های بین‌المللی - وضعیت سیاسی کشورهای همسایه	نظام سیاسی بین‌الملل
۴	تغییر جغرافیای سیاسی - تحولات ژئوپلتیکی - وضعیت سیاسی کشورهای همسایه - مواد مخدر - تعدد بازیگران غیر دولتی معاند - تفکر تکفیری - داعشی (اسلام‌گرایی افراطی) - حضور و نفوذ بازیگران فرامنطقه‌ای	هرج و مرج منطقه‌ای
۵	تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی - دیپلماسی دفاعی - روابط با قدرت‌های بزرگ جهانی	دیپلماسی مؤثر و نفوذگرا (درون‌زا و برون‌گرا)
۶	رهبری ولی فقیه - بصیرت سیاسی - اجماع و پایبندی بر منافع ملی - جامعه اطلاعاتی فراگیر - سواد رسانه‌ای	بصیرت و ولایت مداری

ردیف	عوامل کلیدی اولیه	عوامل کلیدی نهایی
۷	تبلیغات و عملیات روانی - فضای مجازی - رسانه‌های جمعی - ایران هراسی	قدرت نرم دشمن
۸	وضعیت اقتصادی - وضعیت سیاسی - وضعیت اجتماعی و فرهنگی	کارآمدی نظام
۹	وضعیت قومی - وضعیت مذهبی	وضعیت قومی مذهبی

عوامل کلیدی نهایی مربوط به سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده ج.ا. ایران در افق ۱۴۰۴ پس از تایید تیم راهبری (جامعه آماری کارگروه مطالعه راهبردی)؛ طی جدول ترجیحات قضاوتی مورد ارزیابی و سنجش نسبت تأثیر و میزان نفوذ و مداخله در سطح ملی قرار گرفت که نتیجه آن پس از جمع‌بندی و اخذ میانگین نظریه تیم‌های کارشناسی و راهبری پروژه به شرح جدول زیر به دست آمد:

جدول ۳: ارتباط کمی عوامل کلیدی تأثیرگذار در سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده علیه ج.ا. ایران

ردیف	عوامل کلیدی	نسبت تأثیر	میزان نفوذ و مداخله در این عامل
۱	بازدارندگی	۲۵٪	بسیار قوی
۲	قدرت هوشمند دشمن	۲۰٪	بسیار ضعیف
۳	هرج و مرج منطقه ای (تحولات منطقه‌ای)	۱۵٪	متوسط
۴	وضعیت قومی مذهبی	۱۰٪	قوی
۵	کارآمدی نظام	۸٪	قوی
۶	بصیرت و ولایت مداری	۶٪	قوی
۷	تحولات ژئوپلیتیکی	۶٪	ضعیف
۸	دیپلماسی مؤثر و نفوذ گرا	۵٪	قوی
۹	قابلیت تحمیل جنگ ائتلافی	۵٪	بسیار ضعیف
	جمع	۱۰۰٪	

نمودار ۱: ارتباط کمی عوامل کلیدی تأثیرگذار در سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده علیه ج.ا. ایران همانگونه که در جدول و نمودار فوق مشخص گردیده، عامل کلیدی بازدارندگی از نسبت تأثیرگذاری بیشتری نسبت به عوامل دیگر برخوردار بوده و همچنین میزان نفوذ و مداخله سطح ملی این عامل کلیدی بسیار قوی ارزیابی گردیده است؛ بالعکس میزان نفوذ و مداخله دشمنان ج.ا. ایران در این عامل ضعیف ارزیابی می‌گردد. قدرت هوشمند دشمن و هرج و مرج منطقه‌ای هم به ترتیب در جایگاه‌های بعدی قرار گرفتند.

گام سوم نیروهای پیشران سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده ج.ا. ایران: اعضای کارگروه کارشناسی پروژه طی بررسی مبانی نظری، اسناد بالادستی و چندین جلسه، ۷۶ نیروی پیشران عوامل کلیدی (ارائه شده در گام دوم) سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ ج.ا. ایران در افق ۱۴۰۴ را با اجماع نظر و بر اساس مطالعات اکتشافی با تأکید بر رویکرد آینده شناسانه تعیین کردند. نیروی‌های پیشران اولیه سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده با برگزاری جلسه هم اندیشی با مشارکت اعضای کارگروه پژوهشی (کارشناسی) پروژه، تجدید نظر شد و در تطبیق کامل با هر یک از عوامل کلیدی ذی‌ربط در جدول زیر درج گردید.

جدول ۴: پیشران‌های عامل‌های کلیدی سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده علیه ج.ا. ایران

ردیف	عوامل کلیدی	نیروی پیشران مربوط
۱	بازدارندگی	سیاست‌های داخلی و خارجی ج.ا. ایران - فرهنگ دفاعی - ارتش حرفه‌ای - تحقق اقتصاد مقاومتی - توسعه صنایع دفاعی - محور مقاومت - توسعه انسانی

ردیف	عوامل کلیدی	نیروی پیشران مربوط
۲	قدرت هوشمند دشمن	سواد رسانه‌ای و فضای مجازی- نظام تربیتی و آموزشی اسلام ناب محمدی (ص)- ولایت مداری- سَمَن‌ها و پویش‌های اجتماعی و سیاسی- مشارکت سیاسی مردم (انتخابات و راه پیمایی های قانونی)- عدالت و رفاه اجتماعی- فرهنگ سازی عمومی اطلاعاتی - امنیتی- کنش‌گری فرهنگی - سایبری
۳	هرج و مرج منطقه‌ای (تحولات منطقه‌ای)	تغییر و تحول در نظام سیاسی کشورهای منطقه - نقش‌آفرینی قدرت‌های فرامنطقه‌ای - تمرکز بر روی بنیان‌های هویتی- سیر تحولات منطقه‌ای- سیاست‌های کشورهای منطقه - سیاست‌های خارجی ج.ا. ایران
۴	وضعیت قومی مذهبی	تحولات ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیک- نقش‌آفرینی قدرت‌های بزرگ- توسعه مناطق مرزی- تحریک قومی مذهبی- سیاست‌های داخلی در حوزه قومیت‌ها و مذاهب- آمایش سرزمینی متناسب با تهدیدات
۵	کارآمدی نظام	سواد رسانه‌ای و فضای مجازی- نظام تربیتی و آموزشی اسلام ناب محمدی (ص)- ولایت مداری- سَمَن‌ها و پویش‌های اجتماعی و سیاسی- مشارکت سیاسی مردم (انتخابات و راه پیمایی های قانونی)- عدالت و رفاه اجتماعی- فرهنگ سازی عمومی اطلاعاتی - امنیتی- کنش‌گری فرهنگی - سایبری
۶	بصیرت و ولایت مداری	رسانه‌ها و فضای مجازی- نظام تربیتی و آموزشی اسلام ناب محمدی (ص)- فرهنگ مقاومت- ادراک سیاسی جامعه
۷	تحولات ژئوپلیتیکی	تحول در نظام سیاسی کشورهای منطقه- تحولات در جغرافیای سیاسی منطقه- تحول در سطح قدرت‌های بازیگر
۸	دیپلماسی مؤثر و نفوذگرا	تعاملات سازنده و توسعه گرا (با رویکرد مقابله با اسلام هراسی و ایران هراسی)- قراردادهای امنیتی- نظامی منطقه ای- تشکیل و تقویت قطب‌های قدرت
۹	قابلیت تحمیل جنگ ائتلافی	تحول در نظام سیاسی کشورهای منطقه - سیاست‌های کشورهای منطقه - توان ائتلاف‌سازی قدرت‌های فرامنطقه‌ای- اقتدار نظامی ج.ا. ایران

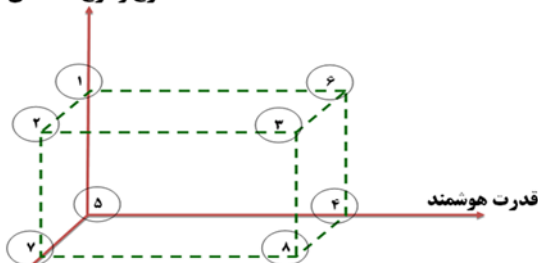
گام چهارم تعیین میزان عدم قطعیت عامل‌های کلیدی

در این گام، بعد از آنکه نیروهای پیشران مؤثر بر هریک از عوامل کلیدی مشخص شد، خبرگان موضوع اقدام به اولویت بندی عامل‌های کلیدی بر اساس میزان عدم قطعیت‌ها پرداخت و عوامل کلیدی که از اهمیت و عدم قطعیت بیشتری برخوردار بودند را مشخص نمود. جدول ۵: عدم قطعیت عوامل کلیدی

اولویت	عوامل کلیدی	درصد عدم قطعیت
اول	بازدارندگی	۴۵٪
دوم	قدرت هوشمند دشمن	۴۲٪

اولویت	عوامل کلیدی	درصد عدم قطعیت
سوم	هرج و مرج منطقه‌ای (تحولات منطقه‌ای)	۴۰٪
چهارم	وضعیت قومی مذهبی	۳۹٪
پنجم	کارآمدی نظام	۳۷٪
ششم	بصیرت و ولایت مداری	۳۵٪
هفتم	تحولات ژئوپلیتیکی	۳۳٪
هشتم	دیپلماسی مؤثر و نفوذگرا	۳۰٪
نهم	قابلیت تحمیل جنگ ائتلافی	۳۰٪

هرج و مرج منطقه‌ای

بازدارندگی ج.ا.ایران

نمودار ۲: عدم قطعیت «سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده ج.ا.ایران در افق ۱۴۰۴»

جدول ۶: عناوین سناریوهای هشت گانه راهبردی صحنه‌های جنگ آینده ج.ا.ایران در افق ۱۴۰۴

شماره	سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده ج.ا.ایران در افق ۱۴۰۴	هرج و مرج منطقه‌ای	بازدارندگی ج.ا.ایران	قدرت هوشمند
۱	جنگ نیابتی (بازیگران دولتی)	+	-	-
۲	جنگ نیابتی (بازیگران غیردولتی)	+	+	-
۳	بی‌ثبات‌سازی داخلی (براندازی) و ناامن‌سازی مرزها	+	+	+
۴	جنگ تلفیقی	-	-	+
۵	صلح سرد	-	-	-
۶	جنگ تلفیقی (ترکیبی و هوشمند)	+	-	+
۷	اقتدار ج.ا.ایران	-	+	-
۸	مهار راهبردی (جنگ اطلاعاتی)	-	+	+

باتوجه به سه عامل کلیدی دارای بیشترین اهمیت و عدم قطعیت، هشت عنوان سناریو شناسایی گردید و به دلیل وجود اشتراکات بین سناریوها، از بین هشت عنوان سناریو مشخص شده، با اجماع نظر تیم راهبری و ترکیب سناریوهای هشت‌گانه، چهار عنوان سناریو نهایی به شرح زیر تعیین شدند:

۱- صحنه جنگ نیابتی

۲- صحنه جنگ تلفیقی

۳- صحنه جنگ بی‌ثبات‌سازی

۴- صحنه جنگ مهار راهبردی

گام پنجم شناسایی (ابداع یا خلق) و تعیین منطق سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده ج.ا. ایران (نیابتی، تلفیقی، مهار راهبردی و بی‌ثبات‌سازی) در افق ۱۴۰۴: در پنجمین قدم جهت شناسایی منطق سناریو، تیم کارشناسی بایستی از عوامل کلیدی هر سناریو، پیشران‌ها و زمان، چگونگی و میزان تأثیر نیروهای پیشران بر عوامل کلیدی و همچنین نیروهای پیشران بر یکدیگر اطلاع حاصل کند. بنابراین تیم کارشناسی عوامل کلیدی هر سناریو را به تفکیک مشخص و برای هر یک از عوامل کلیدی اولویت‌بندی شده نیروهای پیشران را مشخص نمودند. عوامل کلیدی نهایی مربوط به سناریوهای راهبردی صحنه جنگ آینده ج.ا. ایران در افق ۱۴۰۴ (در قالب چهار سناریو به دست آمده) پس از تأیید تیم راهبری (جامعه آماری کارگروه مطالعه راهبردی)؛ طی جدول ترجیحات قضاوتی مورد ارزیابی و سنجش نسبت تأثیر و میزان نفوذ و مداخله در سطح ملی قرار گرفت که نتیجه آن پس از جمع‌بندی و اخذ میانگین نظرات تیم‌های کارشناسی و راهبری پروژه به شرح جداول زیر می‌باشد:

سناریوی راهبردی صحنه جنگ نیابتی

نسبت تأثیر هر یک از عوامل کلیدی شناسایی شده در تحقق سناریو جنگ نیابتی و میزانی که جمهوری اسلامی ایران توانایی نفوذ و مداخله در این عامل کلیدی دارد (میزان نفوذ و مداخله) را با نظر اجماع نظر اعضای کارگروه کارشناسی و راهبری تحقیق به شرح جدول ذیل شناسایی گردید.

جدول ۷: میزان تأثیر عوامل کلیدی در شکل‌گیری سناریو راهبردی صحنه جنگ نیابتی

ردیف	عوامل کلیدی	نسبت تأثیر	میزان نفوذ و مداخله
۱	بازدارندگی	۴۰	بسیار قوی
۲	هرج و مرج منطقه‌ای	۲۵	ضعیف
۳	نظام سیاسی بین‌الملل	۱۷	متوسط
۴	قابلیت تحمیل جنگ ائتلافی	۱۸	ضعیف

ردیف	عوامل کلیدی	نسبت تأثیر	میزان نفوذ و مداخله
	مجموع نسبت تأثیر	۱۰۰	
<p>همانگونه که در جدول فوق مشخص گردیده، عامل کلیدی بازدارندگی از نسبت تأثیرگذاری بیشتری نسبت به سه عامل دیگر در سناریو راهبردی صحنه جنگ نیابتی برخوردار بوده (۴۰ درصد) و همچنین میزان نفوذ و مداخله ج.ا. ایران در این عامل کلیدی بسیار قوی ارزیابی گردیده است؛ بالعکس میزان نفوذ و مداخله دشمنان ج.ا. ایران در این عامل ضعیف ارزیابی می‌گردد.</p> <p>عامل کلیدی هرج و مرج منطقه‌ای نسبت به عوامل کلیدی سوم و چهارم دارای تأثیر بیشتری بوده (۲۵ درصد) و به همراه عامل بازدارندگی در بین دیگر عوامل کلیدی موجود در سناریو راهبردی صحنه جنگ نیابتی از اولویت بالاتری (در نسبت تأثیر) برخوردار می‌باشند. شایان ذکر است میزان نفوذ و مداخله سطح ملی در این عامل ضعیف ارزیابی گردیده و در مقابل میزان نفوذ و مداخله دشمنان ج.ا. ایران بر این عامل بسیار قوی می‌باشد.</p> <p>عامل کلیدی نظام سیاسی بین الملل در شکل گیری این سناریو تقریباً برابر ۱۷٪ نقش دارد و میزان نفوذ و کنترل ج.ا. ایران در این عامل متوسط می‌باشد و همچنین عامل کلیدی قابلیت تحمیل جنگ ائتلافی در شکل گیری این سناریو تقریباً برابر ۱۸٪ نقش دارد و میزان نفوذ و کنترل ج.ا. ایران در این عامل ضعیف می‌باشد.</p> <p>در گام بعد برای هر عامل کلیدی شناسایی شده پیشران‌های مؤثر به روش خبرگی و در چارچوب جلسات هم اندیشی و با رأی گیری و اجماع نظر اعضای کارگروه کارشناسی و راهبری به شرح جدول ذیل تعیین و اولویت بندی گردید.</p> <p>جدول ۸: عوامل کلیدی و نیروی‌های پیشران سناریو راهبردی صحنه جنگ نیابتی</p>			
ردیف	عوامل کلیدی	نیروهای پیشران ذی‌ربط	
۱	بازدارندگی	چهار نیروی پیشران فرهنگ دفاعی، توسعه صنایع دفاعی، محور مقاومت و سیاست‌های خارجی ج.ا. ایران در اولویت اول یا اهمیت بالا قرار دارند.	
۲	هرج و مرج منطقه‌ای	شش نیروی پیشران سیاست‌های داخلی ج.ا. ایران، ارتش حرفه‌ای، توسعه انسانی، تحولات ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیک، توان ائتلاف سازی	
۳	نظام بین الملل	قدرت‌های فرامنطقه‌ای و اقتدار نظامی ج.ا. ایران در اولویت یا اهمیت	
۴	قابلیت تحمیل جنگ ائتلافی	دوم قرار دارند.	

ردیف	عوامل کلیدی	نیروهای پیشران ذی‌ربط
		چهار نیروی پیشرانِ تمرکز بر روی بنیان‌های هویتی، تغییر و تحول در نظام سیاسی کشورهای منطقه، تحقق اقتصاد مقاومتی و سیاست‌های قدرت‌های بزرگ در اولویت سوم یا اهمیت بعدی قرار دارند. سه نیروی پیشرانِ نقش آفرینی قدرت‌های فرامنطقه‌ای، سیر تحولات و سیاست‌های کشورهای منطقه بزرگ در اولویت یا اهمیت چهارم قرار دارند.

سناریوی راهبردی صحنه جنگ تلفیقی

عامل کلیدی بازدارندگی در این سناریو از نسبت تأثیرگذاری بیشتری نسبت به چهار عامل دیگر برخوردار بوده (۳۲ درصد) و همچنین میزان نفوذ و مداخله سطح ملی در آن بسیار قوی ارزیابی گردید؛ بالعکس میزان نفوذ و مداخله دشمن در این عامل ضعیف ارزیابی می‌گردد. عامل کلیدی قابلیت تحمیل جنگ ائتلافی نسبت به عوامل کلیدی دوم، سوم و چهارم دارای تأثیر بیشتری بوده (۲۵ درصد) و به همراه عامل بازدارندگی در بین دیگر عوامل کلیدی موجود در سناریو راهبردی صحنه جنگ تلفیقی از اولویت بالاتری (در نسبت تأثیر) برخوردار می‌باشند. شایان ذکر است میزان نفوذ و مداخله سطح ملی در این عامل ضعیف ارزیابی گردیده و در مقابل میزان نفوذ و مداخله دشمن بر این عامل بسیار قوی می‌باشد.

جدول ۹: نسبت تأثیر و میزان نفوذ و مداخله در عوامل کلیدی سناریو راهبردی صحنه جنگ تلفیقی

ردیف	عوامل کلیدی	نسبت تأثیر	میزان نفوذ و مداخله سطح ملی
۱	بازدارندگی	۳۲	بسیار قوی
۲	دیپلماسی مؤثر و نفوذگرا	۱۸	قوی
۳	نظام سیاسی بین الملل	۱۲	ضعیف
۴	تحولات ژئوپلیتیکی	۱۳	متوسط
۵	قابلیت تحمیل جنگ ائتلافی	۲۵	ضعیف
	مجموع تأثیر	۱۰۰	

جدول ۱۰: عوامل کلیدی و نیروی‌های پیشران سناریو راهبردی صحنه جنگ تلفیقی

ردیف	عوامل کلیدی	نیروهای پیشران ذی‌ربط
۱	بازدارندگی	دو نیروی پیشران توسعه فرهنگ مقاومت و قراردادهای امنیتی نظامی
۲	هرج و مرج منطقه‌ای	منطقه‌ای در اولویت اول یا اهمیت بالا قرار دارند.

ردیف	عوامل کلیدی	نیروهای پیشران ذی‌ربط
۳	نظام بین‌الملل	نیروی پیشرانِ اقتدار نظامی ج.ا.ایران در اولویت یا اهمیت دوم قرار دارد.
۴	قابلیت تحمیل جنگ ائتلافی	سه نیروی پیشرانِ حضور فعال در سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی، ارتش حرفه‌ای و تعاملات سازنده و توسعه‌گرا (با رویکرد مقابله با اسلام‌هراسی و ایران‌هراسی) در اولویت سوم یا اهمیت بعدی قرار دارند. چهار نیروی پیشرانِ محور مقاومت، توان آسیب‌زایی علیه دشمن، تشکیل و تقویت قطب‌های قدرت و سیاست‌های قدرت‌های بزرگ در این سناریو در اولویت یا اهمیت چهارم قرار دارند.

سناریوی راهبردی صحنه جنگ مهار راهبردی

عامل کلیدی بصیرت و ولایت‌مداری از نسبت تأثیرگذاری بیشتری نسبت به دو عامل دیگر در سناریو راهبردی مهار راهبردی برخوردار بوده و ۳۶ درصد از کل عوامل تأثیرگذار در این سناریو را به خود اختصاص می‌دهد. ضمن اینکه میزان نفوذ و مداخله سطح ملی در آن بسیار قوی ارزیابی گردید؛ بالعکس میزان نفوذ و مداخله دشمنان ج.ا.ایران در این عامل ضعیف ارزیابی می‌گردد.

جدول ۱۱: تعیین نسبت تأثیر و میزان نفوذ و مداخله در عوامل کلیدی اثرگذار محیطی سناریو

راهبردی صحنه مهار راهبردی

ردیف	عوامل کلیدی	نسبت تأثیر	میزان نفوذ و مداخله سطح ملی
۱	بصیرت و ولایت‌مداری	۳۶	بسیار قوی
۲	قدرت نرم دشمن	۳۵	متوسط
۳	کارآمدی نظام	۲۹	قوی
	مجموع نسبت تأثیر	۱۰۰	

عامل کلیدی قدرت نرم دشمن نسبت به تک عامل کلیدی کارآمدی نظام دارای تأثیر بیشتری بوده و به همراه عامل بصیرت و ولایت‌مداری در بین دیگر عوامل کلیدی موجود در سناریو راهبردی صحنه مهار راهبردی از اولویت بالاتری (در نسبت تأثیر) برخوردار می‌باشند. شایان ذکر است میزان نفوذ و مداخله سطح ملی و دشمن در این عامل تا حدودی یکسان (متوسط) ارزیابی می‌گردد.

جدول ۱۲: عوامل کلیدی و نیروی‌های پیشران سناریوی سوم (مهار راهبردی)

ردیف	عوامل کلیدی	نیروهای پیشران ذی‌ربط
۱	بصیرت و ولایت مداری	نیروی پیشران ولایت مداری در اولویت اول یا اهمیت بالایی قرار دارد. دو نیروی پیشران نظام تربیتی و آموزشی اسلام ناب محمدی (ص) و فرهنگ مقاومت به‌طور مشترک در اولویت یا اهمیت دوم قرار دارند.
۲	قدرت نرم دشمن	چهار نیروی پیشران رسانه‌ها و فضای مجازی، ادراک سیاسی جامعه، مشارکت سیاسی مردم (انتخابات و راه پیمایی‌های قانونی) و عدالت و رفاه اجتماعی به‌طور مشترک در اولویت سوم یا اهمیت بعدی قرار دارند.
۳	کارآمدی نظام	نیروی پیشران سواد رسانه‌ای و فضای مجازی در اولویت یا اهمیت چهارم قرار دارد؛

سناریوی راهبردی صحنه جنگ بی‌ثبات‌سازی

عامل کلیدی وضعیت قومی – مذهبی از نظر میزان امکان تحریک اقوام و مذاهب مختلف درون کشور توسط عوامل دشمن و یا میزان امکان ایجاد همبستگی، همگرایی و وحدت داخلی بین این اقوام و مذاهب مختلف از طریق عوامل خودی نسبت به دو عامل دیگر از نسبت تاثیرگذاری بیشتری برخوردار بوده و میزان نفوذ و مداخله سطح ملی و دشمن در این عامل تاحدودی یکسان (متوسط) ارزیابی می‌گردد.

جدول ۱۳: تعیین نسبت تأثیر و میزان نفوذ و مداخله عوامل کلیدی در سناریوی راهبردی صحنه‌ی

جنگ بی‌ثبات سازی

ردیف	عوامل کلیدی	نسبت تأثیر	میزان نفوذ و مداخله سطح ملی
۱	بازدارندگی	۳۴	بسیار قوی
۲	تحولات منطقه ای	۳۰	متوسط
۳	وضعیت قومی مذهبی	۳۶	متوسط
	مجموع نسبت تأثیر	۱۰۰	

عامل کلیدی بازدارندگی از نسبت تاثیرگذاری بیشتری نسبت تک عامل باقیمانده (تحولات منطقه‌ای) در سناریو راهبردی صحنه جنگ بی‌ثبات‌سازی برخوردار بوده و میزان نفوذ و مداخله سطح ملی در آن بسیار قوی ارزیابی گردید؛ بالعکس میزان نفوذ و مداخله دشمن در این عامل ضعیف ارزیابی می‌گردد.

جدول ۱۴: عوامل کلیدی و نیروی‌های پیشران سناریو راهبردی صحنه بی‌ثبات سازی

ردیف	عوامل کلیدی	نیروهای پیشران ذی‌ربط
۱	بازدارندگی	نیروی پیشران سیاست‌های داخلی در حوزه قومیت‌ها و مذاهب، در این سناریو در اولویت اول یا اهمیت بالایی قرار دارد.
۲	تحولات منطقه‌ای	دو نیروی پیشران همگرایی ملی و نقش آفرینی قدرت‌های بزرگ نسبت به سایر نیروهای پیشران در اولویت یا اهمیت دوم قرار دارند. نیروی پیشران تحریک قومی مذهبی نسبت به سایر نیروهای پیشران در اولویت سوم یا اهمیت بعدی قرار دارد.
۳	وضعیت قومی مذهبی	دو نیروی پیشران آمایش سرزمینی متناسب با تهدیدات و عوامل امنیتی و تحولات ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیک در اولویت یا اهمیت چهارم قرار دارند.

گام ششم تدوین سناریوهای راهبردی: در گام ششم، با استناد به اطلاعات به‌دست آمده در گام‌های اول تا پنجم و همچنین نظر اعضای کارگروه‌های کارشناسی و راهبری پروژه، سناریوهای راهبردی چهارگانه صحنه‌های جنگ آینده جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ به شرح ذیل تدوین گردیدند.

سناریوی راهبردی صحنه جنگ نیابتی

سناریوی جنگ نیابتی، صحنه یا وضعیتی است که کشورهای فرامنطقه‌ای و منطقه‌ای به دلایل مختلف از جمله هزینه بالای جنگ مستقیم، تلفات انسانی، مشکلات اقتصادی و عدم اقبال افکار عمومی، تمایلی به ورود مستقیم در جنگ را نداشته و با استفاده از زمینه‌های اختلافی موجود و یا ساختگی مثل؛ اختلافات مرزی، فرهنگی، قومی-مذهبی و هویتی بین کشورهای همسایه و یا گروه‌های قومی مذهبی داخلی و خارجی و یا با دستاویز قرار دادن برخی از اقدام‌ها و رفتارهای قانونی ج.ا.ا. به بهانه‌های متعدد همچون نقض حقوق بشر، توسعه و نگهداری سلاح‌های کشتار جمعی، توان موشکی و حمایت از تروریسم، به تحریک و تهییج کشورها و یا گروه‌های قومی مذهبی برای جنگ با ج.ا. ایران پرداخته و حمایت‌های مالی و اقتصادی، سیاسی و نظامی را از آن‌ها به عمل می‌آورند به نحوی که در ظاهر نایب یا نایبان چنین جنگی به دنبال اهداف خود هستند، اما در واقع اهداف و منافع ملی کشور و یا کشورهای حامی در منطقه تحقق می‌یابد.

با فرض اجرایی شدن سناریوی راهبردی صحنه جنگ نیابتی علیه ج.ا. ایران در افق ۱۴۰۴، آمریکا و غرب با تلاش فراوان تجهیز و انباشت بیش‌از پیش تجهیزات و تسلیحات نظامی و

تحت آموزش قرار دادن نیروهای مسلح کشورهای منطقه را در دستور کار خود قرار داده است تا از این طریق آن دسته از بازیگران منطقه‌ای که دارای سوابق اختلاف‌های ارضی، سیاسی، اجتماعی - فرهنگی با ج.ا. ایران بوده‌اند به این باور برسند که پشتیبانی این قدرت‌ها دائمی بوده و در صورت درگیری با ج.ا. ایران از آن‌ها حمایت خواهند کرد. به بیانی دیگر این بازیگران، آگاهانه و یا ناخودآگاه به این باور برسند که در صورت اقدام نظامی علیه ج.ا. ایران، قدرت‌های بزرگ جهانی حامی آن‌ها بوده و نسبت به تأمین، حمایت و پشتیبانی‌های همه‌جانبه‌ی آشکار و نهان از آن‌ها، هیچ کوتاهی نخواهند داشت.

آمریکا و غرب در جریان تحمیل سناریوی راهبردی صحنه جنگ نیابتی توسط بازیگر یا ائتلافی از بازیگران منطقه‌ای علیه ج.ا.ا، کلیه عناصر رزمی سخت و نرم‌افزاری، از جمله عناصر عمده نیروهای منظم، نامنظم، دولتی، غیردولتی، بومی و غیربومی بازیگران مورد اشاره در بالا را در عرصه‌های مختلف نظامی (زمینی، هوایی و دریایی) و نیز در مجامع جهانی در کوتاه‌ترین زمان ممکن با ابزارها و سازوکارهای لازم فراهم می‌کنند.

سناریوی راهبردی صحنه جنگ سناریوی تلفیقی

سناریوی جنگ تلفیقی وضعیت یا صحنه‌ای است که در آن قدرت‌های درگیر با اقتناع افکار عمومی و محافل بین‌المللی، کلیه عناصر رزمی سخت و نرم از جمله عناصر عمده نیروهای منظم، نامنظم، دولتی، غیردولتی، بومی و غیربومی را در عرصه‌های مختلف (زمینی، هوایی و دریایی) تحت فرماندهی و کنترل مرکب یا مشترک به کار گرفته و هم‌زمان به‌طور هوشمندانه یا تلفیق آن با ابزار و عناصر جنگ نرم، صحنه جنگ تمام‌عیاری بر علیه جمهوری اسلامی ایران ترسیم می‌نماید.

در سناریوی راهبردی صحنه جنگ تلفیقی به‌کارگیری هوشمندانه عناصر عمده نیروهای منظم و نامنظم دولتی و غیردولتی، بومی و غیربومی تحت فرماندهی مرکب با مشارکت تمام عناصر قدرت ملی و فراملی به‌منظور رسیدن به اهداف ترکیبی سیاسی، اقتصادی، امنیتی و نظامی، رویکرد اصلی این نوع از صحنه‌ی جنگ آینده را با انواع صحنه‌های دیگر متفاوت می‌سازد.

شرایط آشوبناک منطقه غرب و جنوب غرب آسیا هنوز کاملاً فروکش نکرده و تحولات ژئوپلیتیکی تحت تأثیر وضعیت سیاسی کشورهای همسایه ج.ا. ایران و منطقه یعنی کشورهای عراق، ترکیه، سوریه و یمن را در آستانه تجزیه قرار داده و قومیت‌های عمده موجود در این کشورها با ائتلاف سازی راهبردی آمریکا و کشورهای غربی از یکسو و جلب هماهنگی و همکاری کشورهای روسیه، چین و هند که اقدام به تشکیل هسته‌های قدرت منطقه‌ای کرده‌اند، از سوی دیگر، تحت حمایت و پشتیبانی همه‌جانبه آنان قرار گرفته و درصدد جدایی و تبدیل به حاکمیت و واحدهای سیاسی مستقل و جدید بوده‌اند.

ج.ا. ایران به لحاظ دستیابی به توان دفاع همه‌جانبه مردمی در محیط ملی و منطقه‌ای با بهره‌گیری هوشمندانه از قابلیت اشراف اطلاعاتی و توان ائتلاف‌سازی در استفاده از دستاوردهای سند برجام (توافق راهبردی قدرت‌های بزرگ جهانی موسوم به ۵+۱ بر سر انرژی هسته‌ای ایران) از یکسو و نفوذ گسترده آن در بازیگران منطقه‌ای و حضور پررنگ و نقش تعیین‌کننده در حل‌وفصل مناقشات و اختلافات منطقه‌ای و از جمله حمایت میدانی از حزب‌الله لبنان در جنوب این کشور علیه رژیم صهیونیستی و دولت‌های مرکزی کشورهای سوریه و عراق در مبارزه و مقابله با گروه‌های تروریستی تندرو داعش و میانه‌رو برخوردار از حمایت‌های آمریکا و کشورهای عرب منطقه به یک قدرت منطقه‌ای و بازیگر فرامنطقه‌ای تبدیل شده است. تداوم چنین شرایطی منافع ملی آمریکا و متحدان غربی و کشورهای عربی در منطقه‌ی غرب و جنوب غرب آسیا را به خطر انداخته و مانع تحقق نقشه خاورمیانه بزرگ شده است. به‌طوری‌که امکان اجرای سناریوی راهبردی صحنه‌ی جنگ نیابتی علیه ج.ا. ایران مناسب تشخیص داده نشده و ضرورت اجرای سناریوی راهبردی صحنه‌ی جنگ تلفیقی مورد تأکید قرار گرفته است.

توان ائتلاف‌سازی قدرت‌های فرامنطقه‌ای با بازیگران منطقه‌ای دولتی و غیردولتی در جبهه مخالف و معاند با ج.ا. ایران امکان تحمیل سناریوی صحنه جنگ چندوجهی (تلفیقی یا ترکیبی) را علیه ج.ا. ایران فراهم ساخته است. به دلیل تحول در نظام سیاسی کشورهای منطقه و قدرت‌های بازیگر رسمی و غیررسمی، از یکسو امکان تجهیز و تسلیح این بازیگران از سوی آمریکا، انگلیس و سایر کشورهای هم‌پیمان به انواع مهمات و جنگ افزارهای پیشرفته موجب افزایش توان و آمادگی رزمی آنان در بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و کسب مهارت‌های لازم در به‌کارگیری سلاح‌های پیشرفته فراهم ساخته است و از سوی دیگر همکاری و مشارکت تنگاتنگ سازمان‌های اطلاعاتی، شرکت‌های چندملیتی، سازمان‌های تروریستی و کارتل‌های قاچاق مواد مخدر و تبه‌کار به‌عنوان بازیگران غیررسمی در صحنه جنگ تلفیقی مورد اشاره در بالا علیه ج.ا. ایران بسیار مؤثر بوده است، به‌طوری‌که علی‌رغم اقتدار نظامی ج.ا. ایران و دارا بودن تعاملات سازنده و توسعه‌گرایی این کشور در منطقه و جهان، اوضاع سیاسی، اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و دفاعی- امنیتی و نظامی به‌شدت آسیب‌پذیر ساخته است.

سناریوی راهبردی صحنه بی‌ثبات‌سازی

سناریوی بی‌ثبات‌سازی، وضعیت و صحنه‌ای است که کشورهای فرامنطقه‌ای و منطقه‌ای با بهره‌برداری از شرایط نامساعد سیاسی، فرهنگی، قومی و مذهبی و اقتصادی ج.ا. ایران اقدام به فعالیت‌های غیرقانونی به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم و با استفاده از پوشش‌های قانونی مجازی و خودساخته به حمایت از گروه‌های معاند و ضد حاکمیت پرداخته و با ایجاد درگیری‌های مسلحانه به دنبال تضعیف تدریجی نظام حکومتی برآمده و زمینه را برای عدم مشروعیت و

مقبولیت داخلی و خارجی فراهم و درنهایت با فشار از داخل و حمایت از بیرون، موجبات فروپاشی و براندازی سیاسی را مهیا سازد.

درحالی‌که طبق پیش‌بینی اقتصاددانان جهانی تا سال ۲۰۳۰ نیاز سالانه آمریکا به انرژی هر سال بیش از یک و نیم درصد افزایش می‌یابد و تا سال ۲۰۲۹ آمریکا باید برای واردات نفت ۱۵۰ میلیارد دلار پرداخت نماید؛ این کشور تلاش کرده است به‌جای این‌که مجبور باشد انرژی خود را از بیرون تأمین کند، مرزهای خود را تا جایی گسترش دهد که مرزهای خاورمیانه (انبار انرژی جهان) درون مرزهای نفوذی‌اش قرار بگیرد و این نفوذ در منطقه تحت سلطه هم‌پیمان اصلی منطقه‌اش یعنی رژیم صهیونیستی قرار گرفته که علاقه‌مند به ایجاد کشورهای کوچک مذهبی در پیرامون خود جهت تسلط بیشتر بر آن‌ها و دفع مخالفان ایجاد دولت یهودی در سرزمین‌های اشغالی و تسلط بر منطقه بوده است. برای دستیابی به منابع انرژی منطقه‌ای خصوصاً دریای مازندران و سرکوب شیعیان در مناطق نفت‌خیز جهان، ایران می‌بایست از طریق مهار راهبردی ناتوان می‌گردید تا نواری امنیتی که از شرق سوریه تا غرب عراق، اردن و شمال عربستان را فرامی‌گرفت، برای رژیم صهیونیستی در شرق فلسطین ایجاد شود. این مهم محقق نگردید؛ ایجاد تغییرات گسترده جغرافیایی در کشورهای اسلامی و غربی آسیا و شمال آفریقا که با تجزیه بسیاری از کشورها و ایجاد تعدادی کشور قومی جدید همراه بوده است و از آن به بالکانیزاسیون خاورمیانه با استفاده از تجربیات تاریخی تفرقه‌افکنی عقیدتی در دنیای اسلام و تلفیق آن با رویکرد تکه‌تکه‌سازی سرزمین امپراتوری اسلامی عثمانی یاد می‌کنند باهدف اصلی طرح بی‌ثبات‌سازی منطقه‌ای به‌منظور ایجاد پوششی برای اجرای هدف اصلی یعنی تأمین امنیت رژیم اشغالگر اسرائیل و تثبیت حضور آمریکا در منطقه، در حال شکل‌گیری است. سیاست قدرت‌های استعماری در تقسیم جغرافیایی در منطقه در تنش‌های مرزی و قومی در ایران، عراق، کویت، قطر، عربستان، اردن و ... به‌خوبی مشاهده گردیده و یکی از دلایل ضرورت شکل‌گیری خاورمیانه جدید و پایان بخشیدن به تنش‌های موجود در اصلاح جغرافیای سیاسی و قومی، متصل شدن قومیت‌های مختلف به هم و خارج شدن از سیطره کشورهای دیگر و پایه‌گذاری کشورهای جدیدی بی‌حاشیه و کم‌خطر در منطقه بوده است؛ آنچه در این سناریو حائز اهمیت بود به زمان جورج بوش پسر و به‌کارگیری سیاست عریان نظامی برای تحقق نقشه خاورمیانه بزرگ برمی‌گشت؛ یعنی حمله نظامی به افغانستان در سال ۲۰۰۱ و عراق در سال ۲۰۰۳. از نگاه آمریکا تسلط به غرب و مرکز عربستان هم به‌خاطر همسایگی با رژیم صهیونیستی و هم اشراف بر دریای سرخ اهمیت امنیتی داشته و شرق عربستان هم به لحاظ وجود منابع نفتی حائز اهمیت اقتصادی بود؛ از سوی دیگر بر طبق نظر «سکات ریتر» (افسر اطلاعاتی آمریکا و بازرس نظامی مانورهای مشترک آمریکا - رژیم باکو) «جمهوری

آذربایجان هم برای منافع آمریکا بسیار حائز اهمیت است، به دلیل این که همسایه ایران بوده و نزدیک‌ترین راه برای رسیدن به تهران محسوب می‌شود». بنابراین آمریکا باهدف تضعیف ایران در منطقه و کاهش نفوذ شیعه، سناریوی بی‌ثبات‌سازی داخلی تحت لوای ایجاد ثبات و توازن منطقه‌ای (نظریه تعادل در سیستم پارسونز) از طریق تشکیل کشورهای مستقل با رویکرد تشکیل کشورهای کوچک بی‌خطر برای رژیم صهیونیستی در منطقه آشوب‌زده و هرج‌ومرج گونه غرب و جنوب غربی آسیا به شرح ذیل اقدام می‌کند تا خاورمیانه جدید متشکل از خرده‌کشورهایی شکل گیرد که ضمن موازنه یکدیگر، توان برتری و تبدیل شدن به هژمون منطقه‌ای و در پی آن ایجاد تهدید برای منافع آمریکا و رژیم صهیونیستی را نداشته باشند؛ آنچه که در کشورهای غرب و جنوب غربی آسیا و شمال آفریقا به‌عنوان تروریسم و افراط‌گری با حمایت آمریکا در جریان بوده است:

۱- بخش کردنشین ایران از این کشور جدا و به دیگر مناطق کردنشین منطقه ملحق می‌شود تا کردستان مستقل تأسیس گردد.

۲- بخش عرب‌نشین جنوب ایران و به‌خصوص خوزستان از این کشور جدا و به بخش شیعه‌نشین جنوب عراق ملحق می‌گردد تا دولت شیعی عراق ایجادشده و با پیوستن خوزستان به کشور جدید عراق شیعی، مشکل اقتصادی و فقر مفرط جنوب عراق نیز پوشش داده شود.

۳- جدایی آذربایجان ایران و الحاق آن به ترکیه یا آذربایجان و تشکیل آذربایجان بزرگ.

۴- جدایی بلوچستان ایران و الحاق آن به پاکستان.

۵- بخش کردنشین ترکیه از این کشور جدا و به کشور جدید کردستان بپیوندد.

در طرح خاورمیانه جدید، عربستان سعودی که همواره شریک و متحد راهبردی غرب و آمریکا در منطقه بوده است نیز مورد تجزیه قرار گرفته و به پنج کشور جدید تقسیم می‌گردد؛ عربستان شمالی، عربستان غربی، عربستان جنوبی و عربستان شرقی و کشور «وهابی‌ستان» در مرکز عربستان که با توجه به نسبت‌های قبیله‌ای و طائفه‌ای تشکیل شود.

خودمختاری دولت کردستان عراق از دولت مرکزی این کشور و تنش‌های موجود میان اقلیم شمال با دولت مرکزی عراق را باید از اولین اقدامات آمریکا برای تجزیه عراق و اجرای طرح خاورمیانه جدید دانست.

سناریوی راهبردی صحنه مهار راهبردی

سناریوی راهبردی صحنه مهار راهبردی، وضعیت یا صحنه‌ای است که کشورهای فرمانطقه‌ای و منطقه‌ای، با راهبرد پرهیز از جنگ سخت و با بهره‌برداری از ابزار جنگ نرم همچون ناتوی فرهنگی، تحریم اقتصادی، جنگ اطلاعاتی، نفوذ، استحاله و منازعات سیاسی داخلی سعی در

مهار جمهوری اسلامی ایران و جلوگیری از توسعه همه‌جانبه آن دارند به طوری که ج.ا.ا. در مشکلات و چالش‌های متعدد داخلی گرفتار گشته و یا با تغییر نگرش و نظر تصمیم‌گیران راهبردی اقدام به همسوسازی سیاست‌های ج.ا.ا. با اهداف خودنمایند تا ج.ا.ا. ایران نتواند در سیاست خارجی قدرت عرض‌اندام و اثرگذاری منطقه‌ای و جهانی داشته باشد و در همین حالت به یک کشور کم‌اثر و یا بی‌اثر در کلیه معادلات خارجی تبدیل خواهد شد.

اوضاع و احوال جهانی در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فناوری؛ دچار تغییر و تحول گشته و روش‌های جنگ کلاسیک در مواجهه با بازیگران قدرتمند به تدریج با کاهش اثربخشی مواجهه شده است. از این رو مفاهیمی مانند قدرت نرم و قدرت هوشمند از سوی نظریه‌پردازان جهان مطرح و مورد توجه و استفاده سیاستمداران قرار گرفته است. به همین ترتیب، ج.ا.ا. ایران که به دلیل دارا بودن موقعیت جغرافیایی ویژه در جهان، از دیرباز مورد توجه قدرت‌های جهانی بوده و با وجود تهدیدهای شدید سخت که در گذشته بر آن وارد شده، به بقا و بالندگی خود ادامه داده و از تمامی این تهدیدات سربلند بیرون آمده، با چالش‌های جدیدی روبرو گشته است. عملیات فشار و تحریم برای تحذیر ایران با تضعیف اقتصاد ملی، تضعیف قدرت ملی، ایجاد نارضایتی و روی‌گردانی اجتماعی در داخل ایران که با کاهش ارزش پول ملی، اثربخشی تحریم‌ها از طریق انتقال فشار به معیشت جامعه و افزایش نرخ دلار هدف‌گذاری شده است. جنگ ادراکی برای شرطی‌سازی افکار عمومی نسبت به تحریم‌ها و رویکرد مهربان جلوه دادن آمریکایی‌ها در اذهان مردم ایران که البته تضعیف اقتصاد ملی و اثربخشی تحریم‌ها را در پی دارد، به گزینه‌های کاخ سفید اضافه شده است.

یکی دیگر از مهم‌ترین چالش‌ها، استفاده قدرت‌های جهانی از جنگ نرم و شبکه‌های ماهواره‌ای است. در این میان کشورهای سلطه‌گر با تأسیس چندین شبکه خبری و اجتماعی، نقشی اساسی را در رهبری این جنگ نرم و ایجاد اختلاف شبهه و تردید در میان مردم را برعهده گرفته‌اند.

درواقع هدف قدرت‌های بزرگ تغییر رفتار یا تضعیف نظام جمهوری اسلامی ایران با استفاده از فناوری ارتباطات و رسانه‌های گروهی بوده و در این راستا سناریوی جنگ نرم را در پیش گرفته‌اند. در این میان شبکه‌های ماهواره‌ای ارتباط گسترده‌ای با مخاطبان ایجاد نموده که جلوگیری از ایجاد ارتباط و تأثیرگذاری آن امری دشوار و تا حدودی غیرممکن گشته است. ماهواره‌ها با ویژگی‌های منحصر به فرد خود مانند دسترسی آسان و هزینه اندک، سرعت و وسعت انتشار، رویدادها، عبور آسان امواج از مرزها بدون کنترل دولت‌ها و ... توانسته‌اند در همه عرصه‌ها از جمله مقوله امنیت تأثیرگذار باشند؛ و در افکار و باورهای ملت تغییر ایجاد کنند که تغییر باورهای مردم باعث گشته تا کارکرد و عملکرد دولت نیز برای جلب نظر مردم در انتخابات

تغییر یابد. هرچند پیشرفت فناوری‌های ارتباطی موجب به وجود آمدن فرصت‌های فراوانی برای ج.ا.ا. گردیده، اما به دلیل عدم بهره‌برداری مناسب از این فرصت، این امکانات تحت کنترل تعداد محدودی از کشورهای غربی و به‌ویژه آمریکا قرار گرفته و این کشورها با سلطه بر این رسانه‌ها گونه جدیدی از تهدیدها را علیه ج.ا.ا. طراحی نموده‌اند که به‌عنوان تهدید نرم از آن یاد می‌شود. در بررسی و ارزیابی عوامل تأثیرگذار بر امنیت ملی کشورها، تهدید نرم کم‌هزینه‌ترین و مؤثرترین و درعین‌حال پیچیده‌ترین روش تهدید بر امنیت ملی به حساب می‌آید. بر این اساس، شبکه‌های تلویزیونی، رادیویی ماهواره‌ای با استفاده از فنون حرفه‌ای خبری، تبلیغات سیاسی و فرهنگی، ضعف‌ها و چالش‌های کشور را برجسته کرده و با مقایسه شرایط مختلف استان‌ها با یکدیگر و ایران با کشورهای خاورمیانه و دامن زدن به اعتراضات اجتماعی، صنفی، اقتصادی، قومی، مذهبی و طرح موضوعاتی همچون نقض حقوق بشر، حقوق زنان، حقوق اقلیت‌های دینی و تقلب در انتخابات به تشویش اذهان عمومی و تشویق اغتشاش‌گران پرداخته و امنیت ایران را به چالش کشیده است.

بحث و نتیجه گیری

با توجه به اطلاعات به دست آمده، ماهیت جنگ‌های آینده می‌تواند نرم، سخت و یا هوشمند باشد، محیط فیزیکی آن زمینی، دریایی، هوفضایی، فضای مجازی، ادراکی - شناختی و تلفیقی خواهد بود و حوزه اثرگذاری آن نظامی، اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، اطلاعاتی و سیاسی خواهد بود.

عوامل کلیدی سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ آینده، بر اساس میزان عدم قطعیت‌ها و اهمیت آن‌ها شامل؛ بازدارندگی، قدرت هوشمند دشمن، هرج و مرج منطقه ای (تحولات منطقه‌ای)، وضعیت قومی مذهبی، کارآمدی نظام، بصیرت و ولایت مداری، تحولات ژئوپلیتیکی، دیپلماسی مؤثر و نفوذگرا و قابلیت تحمیل جنگ ائتلافی خواهد بود و باتوجه به سه عامل کلیدی دارای بیشترین اهمیت و عدم قطعیت، چهار سناریوی شامل؛ سناریوی صحنه جنگ نیابتی، سناریوی صحنه جنگ تلفیقی، سناریوی صحنه جنگ بی‌ثبات‌سازی و سناریوی صحنه جنگ مهار راهبردی در افق ۱۴۰۴ برای ج.ا.ا. متصور خواهد بود.

با عنایت به مراتب فوق پیشنهاد می‌گردد «راهبردهای مقابله با سناریوهای راهبردی صحنه‌های جنگ (نیابتی، تلفیقی، مهار راهبردی و بی‌ثبات‌سازی) علیه ج.ا.ا. ایران در افق ۱۴۰۴» تبیین شود تا از این طریق الزامات راهبردی - عملیاتی مقابله با چنین سناریوهایی در افق ۱۴۰۴ از سوی نیروهای مسلح ج.ا.ا. ایران مشخص شود.

منابع

قرآن کریم

احمدی مقدم، ابراهیم. (۱۳۸۶). **استراتژی نیروی مقاومت بسیج در جنگ آینده**، رساله دوره دکتری، دانشگاه عالی دفاع ملی، ایران.

افشردی، محمدحسین (۱۳۸۶)، **طرح ریزی راهبردی نظامی در صحنه جنگ و عملیات**، متن آموزشی، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی.

امام خامنای (مدظله‌العالی) **مجموعه بیانات**، قابل دسترسی در: www.khamenei.ir

امام خمینی (ره) (۱۳۸۲)، **صحیفه نور**، ج ۱، ۲، چاپ سوم، تهران، دفتر حفظ و نشر آثار امام (ره).

بوشهری، علیرضا. نظری‌زاده، فرهاد. (۱۳۸۷)، **روندهای راهبردی جهانی مؤثر بر دفاع و صنایع دفاعی**، مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی - مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.

تقوی، مصطفی و محقق، محسن بل، وندل (۱۳۹۲)، **مبانی آینده پژوهی: تاریخچه، اهداف و دانش**، نوشته وندل بل، ترجمه مرکز آینده پژوهی علوم و فناوری دفاعی، جلد اول، چاپ اول.

حیدری، عبدالله (۱۳۸۶) **تغییر ماهیت جنگ**، نوشته مارتین فان کرفلد، ترجمه انتشارات موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.

حیدری، عبدالله (۱۳۸۶)، **بازاندیشی مفهوم جنگ**، نوشته مارتین فان کرفلد ترجمه مرکز آینده‌پژوهی علوم و صنایع دفاعی. تهران.

حیدری، عبدالحمید (۱۳۸۳). **جنگ و نظریه بین‌المللی در جهان سوم**. نوشته کی جی هالستی. فصلنامه مطالعات ایران و عراق (نگین ایران). شماره ۹ سال سوم. تهران.

حیدری، کیومرث (۱۳۸۹)، **جنگ‌های آینده**، انتشارات معاونت آموزش نزاجا، چاپ اول.

حیدری، کیومرث، (۱۳۹۰)، **جنگ‌های آینده**، تهران، انتشارات عقیدتی سیاسی آجا

خوش دهان، علی (۱۳۸۸)، **آینده‌پژوهی با تکنیک سناریوسازی**، انتشارات مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران، تهران.

ستاریخواه، علی (۱۳۹۳) **آینده‌پژوهی و سناریو نویسی کاربردی**، انتشارات قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء (ص) آجا، تهران.

طلوعی محمود، ۱۳۷۵، **فرهنگ جامع علوم سیاسی**، تهران: نشر علم.

الله کرم، عبدالحسین و همکاران (۱۳۸۶)، **مطالعه فضای جغرافیایی و ظرفیت‌های غیرحاکمیتی کشورهای پیرامون ایران و چگونگی بهره برداری احتمالی توسط تهدید کننده آتی و بهره برداری آن فضا و ظرفیت‌های غیرحاکمیتی توسط جمهوری اسلامی ایران**، پروژه تحقیقاتی نظری ستادکل نیروهای مسلح، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی.

محمد دشتی (۱۳۸۶) **نهج البلاغه**، ترجمه، چاپ دوم، مشهد، آئین تربیت.

مردوخی، بایزید (۱۳۹۵) **روش شناسی آینده نگری**، چاپ سوم، نشر نی، تهران.

منزوی، مسعود (۱۳۸۸) **عملیات تاثیرمحور**، تهران انتشارات مرکز آینده پژوهی علوم و فناوری دفاعی موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.

- منزوی، مسعود (۱۳۸۸)، **روندهای راهبردی ایران**، موسسه رند، ترجمه مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی - مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.
- منزوی، مسعود (۱۳۸۹)، **راهنمای برنامه ریزی سناریویی - راهبردسازی در دوران عدم قطعیت** نوشته راستون، بیل و ایان ویلسون، ترجمه، انتشارات مرکز آینده پژوهی علوم و فناوری دفاعی، چاپ اول.
- منزوی، مسعود (۱۳۹۱)، **سناریوها برای کسب موفقیت؛ تبدیل ادراک به اقدام**، نوشته شارپ، بیل، کیس و ندرهیدن، ترجمه مرکز آینده پژوهشی علوم و فناوری دفاعی، چاپ اول.
- مولوی نیا، محمدجواد (۱۳۸۸)، **صحیفه سجادیه**، چاپ چهارم، قم، سرور.

- Albert, David S. John J. Garstka, Richard E. Hayes, David A. **Signori (2001), Understanding Information Age Warfare, CCR Publication.**
- Herman, Mark, Mark Frost, Robert Kurz (2009), **Wargaming for Leaders, McGraw Hill.**
- Perla, Peter, Michael Markowitz, Christopher Weuve (2004), **Transforming Naval Wargaming: A Framework for Operational Level Wargaming, the CAN Corporation & U.S. Naval War College.**
- Tolk, Andreas (2012), **Engineering Principles of Combat Modeling and Distributed Simulation**, John Wiley & Sons, Inc.